

Stockholm den 18 december 2014

Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt
Box 1070
462 28 Vänersborg

Ansökan om stämning

Kärande: 1. Lars-Erik Jevås
Lindåseliden 4, 433 53 Öjersjö

2. Christina Nilsson
Lindåseliden 4, 433 53 Öjersjö

Ombud: Jur. kand. Sebastian Scheiman
Jur. kand. Kristina Erlandsson

Centrum för rättvisa, Box 2215, 103 15 Stockholm

Svarande: Partille Kommun
433 82 Partille

Saken: Återbetalning av gatukostnader

Med stöd av bifogade fullmakter (bilaga 1a-b) får vi härmed anföra följande.

Yrkanden

1. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson yrkar i första hand att mark- och miljödomstolen förpliktar Partille kommun (Kommunen) att till dem återbetala erlagda gatukostnader om totalt 303 484 kronor jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen (1975:635) från dag för delgivning av ansökan om stämning till dess betalning sker.
2. Lars-Erik och Christina Nilsson yrkar i andra hand att mark- och miljödomstolen förpliktar Kommunen att till dem återbetala del av erlagda gatukostnader med ett belopp som domstolen finner skäligt, jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen (1975:635) från dag för delgivning av ansökan om stämning till dess betalning sker.
3. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson yrkar ersättning för rättegångskostnader med ett belopp som senare kommer att anges.

Grunder

4. Kommunen har återställt och nyanlagt vägar i området Hultet Norra i Partille där Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson äger fastigheterna Hultet 1:21 och 1:22 (Fastigheterna). Kostnaden för vägarna har fakturerats Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson och deras grannar. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har betalat fakturorna under bestridande.
5. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har inte behov av nyanläggningen av gatorna. Kommunen har inte lagt fram någon utredning som visar vilken nytta kärandena kan anses ha av anläggandet. Gatukostnaderna för Fastigheterna är också oskäligt höga i förhållande till den presumerade nyttan.
6. Uttaget av gatukostnaderna har inneburit en inskränkning av Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons egendomsskydd som det skyddas i Europakonventionen om skydd för de mänskliga fri- och rättigheterna (Europakonventionen) och regeringsformen (1974:152). Eftersom uttaget var oskäligt högt innebar det ett oproportionerligt ingrepp i Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons egendomsskydd och därmed en kränkning av egendomsskyddet.

7. Kostnaderna ska i anledning av ovan jämkas, i första hand till noll kronor. Kommunen ska, som en konsekvens av jämkningen, återbetala erlagda gatukostnader till Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson.

Sakomständigheter

8. Lars-Erik Jevås och hans sambo Christina Nilsson bor i Partille kommun på Lindeåseliden 4 och äger vardera hälften av fastigheterna Hultet 1:21 och 1:22. Fastigheterna är belägna invid Lindbackevägen.
9. Den 17 juni 2009 beslutade kommunfullmäktige i Kommunen att anta ny detaljplan för bostäder i Norra Hultet (kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll, § 60, 2009-06-17, bilaga 2). Den angivna bakgrunden till den nya detaljplanen är det stora bebyggelsestryck vilket ska ha lett till ett behov av att styra utvecklingen i området. Med utbyggnaden av gatunätet anses Kommunen samtidigt åstadkomma en "betydligt tätare bebyggelsestruktur" vilket ska leda till bättre underlag för kollektivtrafik och service i Öjersjö (Detaljplan för bostäder i Hultet, norra delen, sid. 2 KS/2002:117, bilaga 3)
10. Det anges i detaljplanen att nya gator anläggs med anledning av att nya tomter skapas – andra befintliga vägar byggs enligt detaljplanen om till "lokalgator med normal kommunal standard" (Detaljplan för bostäder i Hultet, norra delen, sid. 9-10). Lindbackevägen är en sådan befintlig väg. Skälen för att bygga om i områdets gatunät har angetts vara att biltrafiken väntas öka i takt med att fler flyttar in i området.
11. Fram till mitten av 90-talet var Lindbackevägen en förbindelseväg som sammanlänkade Öjersjö med riksväg 40. På vägen förekom således tung trafik, vilket innebar att den hade sådan bärighet och utförande som väl uppfyllde de krav som kan ställas på en lokalgata. I Kommunens utredning har det aldrig specificerats vilka krav de anser att Lindbackevägen inte tidigare uppfyllde och hur den genom nyanläggningen kan anses fylla dessa krav. I antagningshandlingarna återfinns alltså ingen utredning gällande Lindbackevägens tidigare respektive planerade kapacitet för årsdygnstrafik. Den nya detaljplanen innebar dessutom att Lindbackevägens bredd minskades till totalt 5,75 meter ("Anläggningskostnader för gator för området norr om Öjersjövägen", Uppdragsnr 202 639, 2007-10-22, bilaga 2 till Kommunens förslag

till fördelning av gatukostnaderna med Dnr KS/2007:324, 2009-03-31, [bilaga 4](#)). I detaljplaneringen ingick även nya tillfartsvägar från Lindbackevägen till området fastigheter. Tillfarten till Fastigheterna är Lindeåseliden med en bredd om 7 meter.

12. Av fastighetsregleringen gällande Fastigheterna framgår att Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson samtidigt förlorade 97 kvadratmeter av sin mark till följd av ändringarna av gatunätet i detaljplanen. Kommunen ersatte dem med 74 kvadratmeter mark längs med Lindbackevägens sträckning. Det framgår varken av fastighetsregleringen eller övrig utredning hur de olika markområdena har värderats eller om det överhuvudtaget skett någon värdering. Någon ersättning för differensen i antal kvadratmeter har inte utgått (Överenskommelse om fastighetsreglering, [bilaga 5](#)).
13. Den 17 juni 2009 beslutade kommunfullmäktige även att anta det förslag till fördelning av gatukostnaderna som baseras på planläggningen (kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll, 2009-06-17, § 63).
14. Den 28 december 2012 fakturerade Kommunen Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson för 75 procent av den totala summan som de skulle betala ("Debitering av gatukostnader", 2012-09-25, [bilaga 6](#)). Det totala fakturerade beloppet var 303 484 kronor, fördelat på två fakturor (se bilaga 6). Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson betalade fakturorna under bestridande (se [bilaga 7](#)). Paret valde denna lösning eftersom de inte skulle ha råd att betala räntan, uppgående till nära 12 procent, om de lät fakturorna stå obetalda.

Utveckling av talan

Kärandena har varken behov eller nytta av nyanläggningen

15. Eftersom planärendet och utredningen om förslag till fördelning av gatukostnader initierades hos Kommunen före den 2 maj 2011, då nu gällande plan- och bygglag (2010:900) (PBL) trädde i kraft, ska enligt p. 2 i övergångsbestämmelserna till den nya lagen bestämmelserna i den äldre plan- och bygglagen (1987:10) (ÄPBL) tillämpas i förevarande fall.

16. ÄPBL 6 kap. 31 § är, i likhet med sin motsvarighet i PBL 6 kap. 24 §, inte tvingande för kommuner att följa. De flesta kommuner i Sverige har valt att låta gatukostnader falla på kommunen, dvs. i slutändan skattekollektivet. Andra har valt att belasta enskilda, vars fastigheter råkar vara i vägens närhet, med dessa kostnader. Kommunen tillhör den senare kategorin och tar ut kostnadstäckning från enskilda fastighetsägare för byggandet av Partilles kommunala vägnät, med stöd av ett över 30 år gammalt beslut av kommunfullmäktige (se Kommunens förslag till gatukostnadsfördelning, sid. 1)
17. För den aktuella bestämmelsen om gatukostnadsfördelning i ÄBPL 6 kap. 31 § är utgångspunkten att *endast kostnader för sådana åtgärder som är avsedda att tillgodose ett visst områdes behov ska betalas av ägare till fastigheter inom det aktuella området* (prop. 1980/81:165 s. 26 ff). Kostnaderna ska fördelas mellan områdets fastigheter efter *skälig och rättvis grund*. Det bör framhåvas att det i lagens förarbeten framförs att fördelning av gatukostnader handlar om att finna en ordning som kan *uppfattas som rimlig av de fastighetsägare som ska betala* (prop. 1980/81:165 s. 32).
18. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson uppfattar inte Kommunens nuvarande ordning som rimlig. Paret köpte sin fastighet på 70-talet och arbetade hårt för att kunna vara skuldfria när de blev pensionärer eftersom det skulle underlätta möjligheterna att bo kvar. Lars-Erik Jevås har dock känt sig nödgad att arbeta efter sin 65-årsdag för att paret ska kunna klara av att betala de nya levnadskostnader som gatukostnaderna har medfört. För att klara av att betala den påtvingade gatukostnaden har Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson blivit tvungna att ta ett nytt lån, som är av samma storleksordning som det lån de tog när de köpte sitt hus.
19. I Kommunens förslag till gatukostnadsfördelning anges endast kort att kostnader får tas ut för samtliga anläggningar och åtgärder som är avsedda att tillgodose ett visst områdes behov. Varken i detta dokument eller i övriga antagandehandlingar har Kommunen resonerat kring vilken nytta eller behov Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har haft av att Lindbackevägen har rivits upp och sedan återställts till en smalare gata än tidigare. Detsamma gäller den 7 meter breda Lindåseliden som endast har funktion som infartsväg. Kommunen har inte lagt fram någon utredning för vilken kapacitet Lindbackevägen tidigare hade och hur stort trafikflöde den uppbar i realiteten. Kommunen har inte heller lagt fram någon utredning gällande på vilket sätt Lindbackevägens

breddminskning leder till nytta för kärandena. Sådana handlingar har därför inte heller legat till grund för någon typ av skälighetsbedömning när Kommunen beslutade att fakturera dem 303 484 kronor i gatukostnader.

20. Lagen, så som den är utformad, har gett kommuner utrymme att lägga kostnader på befintlig bebyggelse, men läser man förarbetena mer ingående framgår att denna möjlighet inte borde användas så slentrianmässigt som i nu aktuellt fall. Det uttalas att "[...] det är fullt lagenligt och i många fall befogat att fördela gatukostnaderna mellan befintlig och tillkommande bebyggelse i ett område utifrån den nytta som tillförs de skilda fastigheterna" (prop 1985/86:1, sid 224).
21. Att det i *många* fall är befogat innebär inte att det i *samtliga* fall är befogat. Då hade lagstiftaren uttalat sig annorlunda. Samtidigt måste det vid kostnadsfördelningen också resoneras kring vilken nytta de olika fastigheterna drar av gatanläggningen. Vidare uttalar förarbetena att "[...] nyanläggning och upprustning [kan] tillföra den befintliga bebyggelsen sådana nyttigheter att ägare till bebyggda fastigheter bör bidra till kostnaderna" (prop. 1985/86:1 sid 224).
22. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har full förståelse för att en nyanläggning teoretiskt sett kan tillföra viss nytta för fastighetsägare till bebyggda fastigheter. Lagstiftaren har dock aldrig givit uttryck för att sådan nytta *regelmässigt* ska anses uppkomma vid nyanläggning.
23. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson menar att det därför måste anses ligga en bevisbörda på Kommunen att visa vilken form av nytta de, såsom fastighetsägare till Hultet 1:21 och 22, har haft av att den befintliga gatan rivits upp, lagts om och förminskats och hur denna nytta har värderats.
24. Ett av Kommunens angivna skäl för att nyanlägga Lindbackevägen är att man planerar utbyggnad av nya bostadsområden (se Utlåtande efter utställning nr 2, sid. 3, bilaga 8)
25. Det är förståeligt om Kommunen vill "snygga till" sitt vägnät i ett område som man vill se en våg av nyinflyttade till. Kostnaden för detta bör dock landa på Kommunen tillsammans med eventuell privat exploatör, inte på de boende i området. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson menar således att gatorna inte anlades för att de eller deras grannar hade behov av dem. Behovet är någon annans, närmare bestämt kommunens och/eller exploatörernas. Fastighetsägarna hade dessutom redan väl fungerande och proportionerliga

tillfarter till sina fastigheter. Därmed kan de inte anses ha sådan nytta av gatorna som krävs enligt ÄPBL 6 kap. 31 §.

26. Frågan om en rättvis och skälig fördelning av gatukostnader har varit föremål för prövning i praxis. I RÅ 1988 ref. 41 fastställde Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) att det i vissa fall kan vara helt befogat att befria befintliga fastigheter från gatukostnadsuttag. Det är fullt lagenligt att fördela kostnaderna mellan befintlig och tillkommande bebyggelse utifrån den marginella nytta som tillförs de skilda fastigheterna i området. Detta ledde till slutsatsen att, eftersom nyttan av gatorna för den befintliga bebyggelsen kunde anses vara obefintlig eller marginell, att den beslutade gatukostnadsfördelningen inte skett på skälig och rättvis grund.
27. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson ifrågasätter skäligheten och rättvisan i att de belastas med stora kostnader för en mindre gata som har anlagts trots att fastighetsägarnas behov redan gott och väl uppfylldes av tidigare anlagd gata. Detta särskilt när Kommunen inte på något sätt har visat, eller ens försökt visa, vilken nytta paret har haft av anläggningen.
28. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson är införstådda med att det nya gatunätet kan leda till positiva konsekvenser för Kommunen i form av möjlighet att tillgängliggöra nya bostäder samt möjliggöra för en sannolik ökning av biltrafik. På grundval av föregående menar Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson att en rimligare fördelning av gatukostnaderna istället skulle vara att lägga gatukostnaderna endast på Kommunen. Detta eftersom det är Kommunen som sådan som har den huvudsakliga nyttan och behovet av att nyanlägga gatorna till skillnad från Lars-Erik Jevås, Christina Nilsson och övriga berörda fastighetsägare. Gatukostnadsuttaget överskrider således den ekonomiska nytta som käranden kan tillgodogöra sig till följd av planläggningen (jfr dir. 2011:104 s. 8, sista st).
29. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson motsätter sig sålunda att de skulle befinna sig i en sådan situation att de bör särskiljas från kommunkollektivet genom att åläggas ett omfattande gatukostnadsansvar (jfr prop. 1980/81:165 s. 28, sista st). Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson motsätter sig därigenom även att de skulle dra sådan nytta av planläggningen att de bör åläggas ett så pass omfattande gatukostnadsansvar.

Gatukostnadsuttaget är ett intrång i kärandenas äganderätt

Introduktion

30. Egendomsskyddet enligt första artikeln i Europakonventionens tilläggsprotokoll 1 (TP 1-1) och regeringsformen 2 kap. 15 § är tillämpligt i förevarande mål. I regeringsformens förarbeten utgör tillämpning av plan- och bygglagstiftningen exempel på åtgärder från det allmännas sida som måste vidtas i förenlighet med regeringsformen 2 kap. 15 § och Europakonventionen TP 1-1 (prop. 2009/10:80 s. 163).
31. Europakonventionen trädde i kraft som svensk lag 1995 genom SFS 1994:1219. Svenska myndigheter och rättsinstanser är skyldiga att följa konventionsrätten och att tillämpa Europakonventionen direkt som svensk lag vid bedömningen av om överträdelse ägt rum avseende enskilds rätt till skydd för sin egendom enligt Europakonventionen TP 1-1 (jfr NJA 2012 s. 1038). I samband med inkorporeringen av Europakonventionen förstärktes egendomsskyddet i regeringsformen 2 kap. 15 § för att leva upp till konventionens krav som utgör en miniminivå. Det svenska grundlagsskyddet för äganderätten bygger således på Europakonventionen (prop. 1993/94:117 s. 13).
32. Även om Kommunen har möjlighet att ta ut gatukostnader enligt såväl ÄPBL som PBL, måste detta givetvis ske i förenlighet med Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons egendomsskydd enligt regeringsformen och Europakonventionen. Kommunen har ingen absolut rätt att per automatik belasta fastighetsägare med gatukostnader.
33. Nedan följer en genomgång av kränkningen av Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons egendomsskydd enligt regeringsformen och därefter enligt Europakonventionen. Sist följer en genomgång av ÄPBL:s "nyttobegrepp" ur ägandesrättslig synvinkel.

Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons äganderätt såsom den skyddas i regeringsformen har kränkts

34. Enligt regeringsformen 2 kap. 15 § 1 st. är var och ens egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande, eller tåla att det

allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad, utom när det krävs för att tillgodose *angelägna* allmänna intressen.

35. Med att tvingas avstå sin egendom avses att en förmögenhetsrätt med ekonomiskt värde såsom äganderätt, nyttjanderätt eller servitut överförs eller tas i anspråk utan samtycke (prop. 2009/10:80 s. 163). Den mark och de pengar som Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har tvingats avstå respektive betala till kommunen utgör utan tvivel sådan egendom som skyddas i regeringsformen.
36. Angelägna allmänna intressen kan vara sådant som försvarsintressen, natur- och miljövårdsintressen, intresset av bostads- och trafikbyggande etc. (prop. 1993/94:117 s. 48). I detta ligger att allmänna intressen ska vägas mot enskilda intressen enligt proportionalitetsprincipen (se t.ex. Bull & Sterzel, *Regeringsformen – en kommentar*, 2010, s. 90 samt RÅ 1996 ref. 40, RÅ 1996 ref. 44 och RÅ 1996 ref. 56).
37. Proportionalitetsprövningen kan sägas omfatta tre moment. Först bedöms om den ifrågasatta åtgärden alls kan bidra till att nå de allmänna mål som den syftar till. Besvaras denna fråga nekande är åtgärden naturligtvis oproportionerlig och ingen ytterligare prövning krävs. Besvaras frågan jakande prövas därefter om det finns mindre ingripande alternativ som är lika, eller nästan lika, lämpade för ändamålet och som är realistiska ur kostnads- och effektivitetssynpunkt. Besvaras denna fråga jakande är ingreppet oproportionerligt. Finns inte sådana alternativ görs till sist en mer allmän avvägning mellan de berörda intressena för att se om det råder en rimlig balans dem emellan, något som ibland kallas för en prövning av proportionaliteten i strikt mening (RÅ 1996 ref. 44 och RÅ 1999 ref. 76).
38. Enligt regeringsformen 2 kap. 15 § ska därtill full ersättning utgå vid begränsningar av enskilda äganderätt.
39. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har utan ersättning förlorat markareal från sin tomt med anledning av den nya detaljplanen. Att det allmänna behöver ta mark från enskilda för ett projekt som är av allmänt intresse kan vara acceptabelt enligt konventionspraxis. För sådana fall är det dock grundläggande att skälig ersättning utges. Kommunen har istället tagit mark från Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons fastigheter utan att monetär ersättning har utgått. Ingen värdering har skett av den förlorade marken eller den dikesmark som man ersatte med. Marken som Kommunen ersatte kärändena med är dessutom mindre till

arealen. En helhetsbedömning av de sammanlagda konsekvenserna för den enskilde måste göras avseende såväl markinrånget som gatukostnaderna.

40. Inte heller har Kommunen i sina beslut eller underlag bedömt proportionaliteten i sitt intrång av Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons äganderätt, varken i den del som berör tvångsuttag av gatukostnader eller i den ersättningslösa marköverföringen. Istället för ersättning har de fått en faktura på gatukostnader.
41. Kommunen har inte heller avvägt motstående intressen mot varandra. Det kan visserligen anses finnas ett allmänt intresse att underhålla eller nyanlägga kommunala vägar. Detta ska dock inte förväxlas med att det i sådant fall också ska anses finnas ett allmänt intresse av att ta betalt för gatan av Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson. Intrånget i kärandens äganderätt har inte bestått i att Kommunen har nyanlagt Lindbackevägen. Intrånget i denna del har bestått i att Kommunen tvångsvis vill att Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson ska betala för det, samt i marköverföringen.
42. Rent generellt kan också konstateras att när det föreligger allmänna intressen, såsom vid underhåll av infrastruktur, så borde också det allmänna betala för dessa intressen. Det är orimligt att enskilda ska betala för allmänna intressen annat än genom skatt.
43. Det kan inte sägas finnas något allmänt intresse i att Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har tvingats betala gatukostnaderna. Kommunen har i sina beslut eller underlag inte heller hävdats något sådant eller gjort någon annan typ av intresseavvägning. En kränkning kan därför konstateras redan på denna grund. Utöver detta är kostnadsuttaget synnerligen oproportionerligt. I vart fall finns det mindre ingripande alternativ till den kränkande åtgärden, i det att flera, dvs. skattekollektivet, kan bära kostnaderna tillsammans.

Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons äganderätt såsom den skyddas i Europakonventionen har kränkts

44. I Europakonventionen TP 1-1 tillförsäkras enskilda rätt till respekt för sin egendom, innebärande att enskilda inte får berövas egendom annat än med stöd i lag och i det allmännas intresse. Egendomsbegreppet i Europakonventionen är ett autonomt begrepp och har i Europadomstolens praxis kommit att omfatta nästan allting av ekonomiskt värde (se t.ex. Danelius, *Mänskliga rättigheter i*

europaisk praxis, 4 uppl. 2012, s. 539). Mark och pengar är utan tvivel sådan egendom som skyddas i Europakonventionen.

45. Inom konventionsrätten är det allmännas intresse ett vitt begrepp och medlemsstaterna anses bäst lämpade att avgöra vad som utgör ett allmänt intresse. Detta har Europadomstolen bland annat fastslagit i fallet *James m.fl. mot Förenade Konungariket* (mål nr 8793/79, dom den 21 februari 1986) då domstolen även uttalade att berövande av egendom enbart till privat förmån för annan enskild person inte är i det allmännas intresse (se även Danelius, s. 545 f).
46. Europakonventionen genomsyras av en proportionalitetsprincip innebärande att det alltid ska finnas en rimlig balans mellan nyttan av ett beslut, som fördelning av gatukostnader, och de konsekvenser som beslutet får för motstående intressen.
47. I fallet *Bugajny m.fl. mot Polen* (mål nr 22531/05, dom den 6 november 2007) låg ett regionalt beslut om markplanering till grund för att klaganden var tvungen att upplåta delar av sin fastighet till vägar. För detta tilldelades klaganden inte någon ersättning vilket hade stöd i inhemska lag. Klagandena tvingades tvärtom att betala för anläggandet av vägarna eftersom de ansågs vara dem till nytta som en form av påstått interna vägar för området. Vägarna skulle användas av såväl de boende i området som av allmänheten samt trafikeras av kollektivtrafik. Det aktuella planupplägget och kostnadsansvaret för vägarna ansågs av Europadomstolen utgöra en oproportionerlig och otillåten kränkning av egendomsskyddet i TP 1-1. Enligt domstolen *måste* en helhetsbedömning göras av situationen ifråga och av det allmännas åtgärder i förhållande till TP 1-1 (para. 58).
48. Lagen medger visserligen gatukostnadsuttag i vissa fall. Men i likhet med *Bugajny m.fl. mot Polen* har Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons egendom – i form av pengar och mark – tagits med tvång genom en kommunal markplanering för vars genomförande de åläggs ekonomiskt ansvar genom gatukostnaderna. Kommunen har, såsom kändarna anmärkt ovan, inte resonerat kring proportionalitet i sitt beslut att belasta just Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson med hundra tusentals kronor i kostnader för gator som tjänar alla kommuninvånare, samtidigt som de dessutom förlorar mark utan ersättning. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson menar att intrången har varit

oproportionerliga och därför en kränkning av deras äganderätt såsom den skyddas i Europakonventionen.

Lagstiftningens nyttobegrepp ur ägandesrättslig synvinkel

49. Såsom har redovisats ovan så ska gatukostnaderna fördelas efter den särskilda nytta som tillförs de skilda fastigheterna (se t.ex. prop. 1980/81:165 s. 28). I lagmotiven anförs visserligen att det i vissa fall kan vara fullt rimligt att ägare till befintliga fastigheter ska bidra till kostnaderna för det fall att anläggningarna innebär nyttigheter för dem.
50. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson menar att Kommunen i praktiken förutsätter att berörda fastighetsägare får särskild nytta av planläggningen, på ett sätt som inte tar hänsyn till de unika omständigheterna i förevarande fall (jfr prop. 1985/86:1 s. 224). Förevarande upplägg kan liknas vid att Kommunen tillämpar en nyttopresumtion avseende detaljplanens betydelse för Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson. Sådana presumtioner vid intrång i äganderätten i samband med vägbyggen har i ett antal fall underkänts i Europadomstolens praxis som oproportionerliga ingrepp i egendomsskyddet.
51. I *Katkaridis m.fl. mot Grekland* (mål nr 19385/92, dom den 15 november 1996) hade den grekiska staten beslutat att klaganden skulle tvingas avstå mark för vägbyggen utan att tillerkännas ersättning för ingreppet i fråga. Detta eftersom klaganden ansågs ha nytta av vägarna enligt en lagfäst, obrytbar presumtion. Domstolen uttalade – i likhet med den svenska lagstiftarens konstaterande i prop. 1985/86:1 s. 224 – att varje situations olika omständigheter måste beaktas och att satta presumtioner skapar ett system som brister i flexibilitet (para. 49).
52. En nyttopresumtion av det grekiska slaget finns visserligen inte formulerad i ÄPBL eller PBL. En liknande presumtion återfinns likväl i Kommunens stelbenta tillämpning av ÄPBL 6 kap. 31 § och svensk praxis (RÅ 1991 ref. 17).
53. Kommunen har inte motiverat varför Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson överhuvudtaget anses ha sådan *särskild* nytta av vägarna i egenskap av allmänna platser att det är att anse som skäligt och rättvist att de ska tvingas bära stora kostnader för vägarna, som dessutom kommer att nyttjas av en allmänhet (se prop. 1980/81:165 s. 28 och *Katkaridis m.fl. mot Grekland*, para. 49).
54. Att Kommunen tillämpar gatukostnadsbestämmelserna på ett schematiskt och matematiskt sätt som baseras på en presumerad nytta illustreras av att

Kommunen med generell hänvisning till RÅ 1991 ref. 17 har reducerat gatukostnaderna med 15 respektive 30 procent för befintlig bebyggelse och beroende på fastighetstyp (se Kommunens förslag till gatukostnadsfördelning, sid. 2).

55. Beträffande RÅ 1991 ref. 17 vill Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson framföra att HFD i detta mål inte bara konstaterade att det får antas att befintliga fastighetsägare tidigare betalat för de äldre gatorna, utan att det även handlar om att finna en fördelningsordning *som uppfattas som rimlig av de berörda fastighetsägarna* (se även prop. 1980/81:165 s. 32).
56. Sedan avgörandet i RÅ 1991 ref. 17 har omfattande och betydelsefulla förändringar skett avseende det äganderättsliga skyddet i svensk rätt. Till skillnad mot vid tiden för 1991 års avgörande krävs idag, utöver lagstöd, att ett angeläget allmänt intresse är för handen samt proportionalitet för legitima begränsningar av egendomsskyddet (prop. 1993/94:117 s.13 ff).
57. Fördelningen av gatukostnader i samband med nybebyggelsen i norra Hultet måste därför bedömas mot en annan bakgrund än enbart b.la. RÅ 1991 ref. 17 och uttalanden om nyttopresumtioner i förarbeten från tiden innan inkorporeringen av Europakonventionen i svensk rätt. Kommunen har inte rätt att tillämpa gatukostnadsbestämmelserna i strid med egendomsskyddet enligt Europakonventionen TP 1-1 och regeringsformen 2 kap. 15 § i egenskap av överordnade normer.
58. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson vill slutligen belysa gränsdragningen mellan skatt och avgift i statsrättslig mening. Ett tillåtet avgiftsuttag från en kommuns sida förutsätter en tillräckligt preciserad och individuellt bestämd motprestation (se t.ex. SOU 2012:91 s. 139 med ref. till prop. 2007/2008:27 s. 70). För de gatukostnader paret åläggs att betala måste de erhålla motprestation i form av sådan nytta som också krävs enligt ÄPBL 6 kap. 31 §. Som anförts i det ovanstående har Kommunen enbart presumerat Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons nytta av genomförandet av detaljplanen och fastställt kostnaderna genom schematiska beräkningar. Detta kan inte likställas med en tillräckligt precis och individuellt bestämd motprestation. Att Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson särbehandlas i jämförelse med övriga kommuninvånare, som inte heller har en visad särskild nytta av vägarna, kan

också anses strida mot den kommunala likställighetsprincipen i kommunallagen (1991:900) 2 kap. 1 §.

Sammanfattande slutsatser

59. Kommunen har tagit ut gatukostnader på ett sätt som står i strid med såväl bestämmelserna i ÄPBL som grundlagen och Europakonventionen. Lars-Erik Jevås och Christina Nilsson har därför rätt till återbetalning av det erlagda beloppet. Detta sker enklast genom en jämkning ner till noll i enlighet med bestämmelserna i ÄPBL, om nödvändigt genom en konventionskonform och grundlagskonform tolkning av bestämmelserna. Eftersom kändena har betalat fakturan innebär sådan jämkning att erlagt belopp ska återbetalas. En återbetalning skulle även i betydande del innebära en gottgörelse för den kränkning som har skett av Lars-Erik Jevås och Christina Nilssons äganderätt.

Som ovan,

Sebastian Scheiman

Kristina Erlandsson

Bilagor

Bilaga 1a-b: Fullmakter

Bilaga 2: Kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll, sid. 1 samt sid. 9-12, den 17 juni 2009

Bilaga 3: Detaljplan för bostäder i Hultet, norra delen, KS/2002:117, laga kraft 10 mars 2011

Bilaga 4: Antagandehandling "Förslag till fördelning av gatukostnader för Bostäder i Hultet, norra delen", KS/2007:324, den 31 mars 2009

Bilaga 5: Överenskommelse om fastighetsreglering, undertecknad av kårandena den 7 september 2011

Bilaga 6: "Debitering av gatukostnad", den 25 september 2012, med tillhörande fakturor nr 35109671 samt 35109672

Bilaga 7: "Bestridande av gatukostnader enligt fakturor för fastigheterna Hultet 1:21; 1:22 Öjersjö Partille kommun (med anledning av att fakturorna för första delen av gatukostnaderna om 303 485 kr har erhållits)", den 30 januari 2013

Bilaga 8: Antagandehandling "Förslag till fördelning av gatukostnader för Bostäder i Hultet, norra delen. Utlåtande efter utställning nr 2", KS/2007:324, den 31 mars 2009